

Zbignjev Jankjevič i Vladislav Stasjak:

„Vazdušnodesantne jedinice“

Ovogodišnja produkcija edicije VIZ-a »Savremena vojna misao« sadrži nekoliko dela iz oblasti »treće dimenzije« rata. Kad je reč o inostranim autorima, izdavač se opredelio za prevod knjige »VAZDUŠNODESANTNE JEDINICE«, objavljene u izdanju poljskog Ministarstva narodne odbrane.

Primena vertikalnog manevra u savremenim dejstvima na kopnu je u porastu. Sve veća zasićenost suhoputnom motorizacijom, ugroženost kopnenih komunikacija od dejstva raketno-nuklearnog oružja i avio-udara na jednoj, te razvoj helikopterske i avio-transportne tehnike na drugoj strani — neizbežno upućuju na sve širu primenu vazdušne pokretljivosti za manevar snagama i sredstvima KoV i RM.

Objavljivanje dela poljskih autora udovoljava aktuelnoj potrebi naših čitalaca. Može se reći da izdavanje »Vazdušnodesantnih jedinica« dolazi čak sa zakašnjenjem, jer je delo objavljeno 1973. godine.

Osnovna poruka koju Jankjevič i Stasjak u svojoj studiji na 400 stranica saopštavaju čitaocu je pretpostavka masovne primene vazdušnodesantnih dejstava u budućnosti. Takvu tezu autori temelje na iskustvima iz drugog svetskog rata, na savremenom razvoju vazdušnotransportnih sredstava i opštoj fizionomiji budućeg rata, koja zahteva i omogućava široku primenu vazdušnodesantnih dejstava i vertikalnog manevra uopšte.

Dok su u drugom svetskom ratu vazdušnodesantna dejstva imala taktičko-operativni značaj u budućem ratu ona mogu poprimiti i strategijsku dimenziju, kako u sveukupnosti, tako i kroz po-

jedinačne operacije strategijskog značaja. U tom slučaju bi veće združene grupacije, desantirane u strategijsku dubinu protivnika i pothranjivane snažnom vazdušnotransportnom flotom — bile u mogućnosti čak da otvaraju novi front i da samostalno ostvaruju strategijske ciljeve, bez klasičnog spajanja sa kopnenim snagama koje dejstvuju s fronta.

Sadržaj ove knjige obuhvata tri dela: prvi — *uloga i zadaci vazdušnih desanata*, sadrži opšta razmatranja o vazdušnodesantnim jedinicama i dejstvima u savremenoj vojnoj teoriji (karakteristike VDJ i načela upotrebe, priprema vazdušnodesantne operacije, strategijski VD, taktičko-operativna primena VDJ, helikopterski desanti i dr.); drugi deo odnosi se na *razvoj VDJ* (padobranske, jedriličarske, helikopterske, specijalne jedinice) i njihovu upotrebu u oružanoj borbi, a reč je i o manevrima snaga VU i NATO; u trećem delu — *borbena i transportna sredstva VDJ* — autori govore o naoružanju i opremi VDJ, razvoju transportne avijacije i helikoptera i njihovoj perspektivi.

Prilikom obrade sadržaja autori se nisu dosledno držali pomenutog redosleda. Tako se odeljak *Uticao tehnickog napretka avijacije na vazdušnodesantne operacije* nalazi u prvom umesto u trećem delu, a primeri i iskustva iz vazdušnodesantnih dejstava tokom drugog svetskog rata češće se navode u prvom nego u drugom (istorijskom) delu. Ako je čitalac zainteresovan samo za aktuelne probleme razvoja i upotrebe VDJ, moraće da čita (u drugom i trećem delu) stranice dosta ekstenzivnog teksta, opterećene nekim detaljima iz dalje i bliže prošlosti, koji su izloženi gotovo sami za sebe, bez teorijskog uopštavanja.

U nekim delovima knjige autori odstupaju od studijskog razmatranja, posebno kada je reč o komparaciji VDJ dveju supersila.¹ Zbog toga bi se moglo reći da su »Vazdušnodesantne jedinice« delo koje treba u celini pažljivo i kritički čitati, pa tako upoznati njegovu pravu vrednost.

Ipak, s obzirom na aktuelnost i opšti značaj dela »Vazdušnodesantne jedinice«, pomenute primedbe ne umanjuju njegove osnovne vrednosti. Kao kompleksna studija svih bitnih elemenata VDJ, ono je koristan priručnik za sticanje uvida u osobenosti, mogućnosti i ograničenja vazdušnodesantnih dejstava i razvoj savremenih vazdušnodesantnih snaga, posebno na taktičko-operativnom

¹ Odeljci u kojima se vrši komparacija razvoja sovjetske i američke transportne avijacije i helikoptera (str. 151—155, 377), i kada se govori o snazi i »odlučnoj prevlasti« VDJ VU u oblasti vazdušne pokretljivosti velikih formacija (str. 181—182, 385).

nivou. Konstatujemo i to da su autori uspeli, mada se pretežno pozivaju na zapadne izvore, dati celovit pregled i izložiti šira gledišta i neke sopstvene ocene o upotrebi, organizaciji i naoružanju vazdušnodesantnih jedinica NATO i VU, dajući pri tome dosta podataka.

Bez pretenzije da se ukaže na sve značajnije stavove i gledišta koje Jankjevič i Stasjak iznose u svome delu, ukazaćemo na ona razmatranja za koja smatramo da mogu biti posebno interesantna za našeg čitaoca.

Autori dosta argumentovano ukazuju da je teorija i praksa vazdušnodesantnih dejstava ponikla i razvijala se najpre u Sovjetskom Savezu, i da je njen pobornik bio maršal Tuhačevski. Razvoj VDJ, iniciran od SSSR-a, prihvatili su zatim Nemci shvativši njihove borbene mogućnosti i ulogu u »munjevitom ratu«, a posebno u drugom svetskom. Iako ne sadrži celovite analize vazdušnodesantnih dejstava tokom drugog svetskog rata, knjiga ipak ima dosta zanimljivih podataka i gledišta o tim dejstvima.

Autori smatraju da su tokom drugog svetskog rata »VDJ potpuno potvrdile efikasnost na ratištu«, te da je Krit primer »najboljeg iskorišćenja VDJ«. Na primeru nemačkih desantnih dejstava u Belgiji 1940, čitalac dolazi do zaključka (autori to neposredno ne ističu) da su za ocenu značaja nekog desanta bitni efekti njihovog dejstva a ne angažovane snage; tada su desantne snage jačine samo jednog bataljona postigle rezultate operativnog značaja, jer je zauzimanjem mostova na Albertovom kanalu bio otvoren put nemačkim divizijama u Francusku i Belgiju. Isto tako, privlači pažnju mišljenje autora da bi neuspešna desantna dejstva kod Arnema imala verovatno drugojačiji ishod da je transportna avijacija imala veće dnevno naprezanje, tj. 2 umesto 1 avio-poletanja, čime bi bilo ubrzano čak petodnevno desantiranje, što je Nemcima omogućilo razbijanje desantnih snaga po delovima.

Osnovno polazište za određivanje uloge VDJ u savremenoj vojnoj teoriji, prema autorima, su postavke Sokolovskog iz »Strategije« — da je vazdušni manevar najuspešniji oblik dejstva na atomskom ratištu, da se KoV prilagođava za prebacivanje vazdušnim transportom, te da brzina manevra neutrališe brojnu nadmoć protivnika i odlučuje o pobedi. Iz toga proizilazi stav da su VDJ među najvažnijim rodovima Sovjetske armije, i to kao manevarska snaga u rukama strategijskog komandovanja.

Operativni i strategijski desanti, ističe se u knjizi, izvode se po planu vrhovne komande, komande fronta, eventualno armije prema sledećem: VDJ obrazuje prvi i drugi desantni ešelon; prvi ešelon

je padobranski sa borbenim i tehničkim delom i ima zadatak da ovlada užom desantnom osnovicom (borbeni deo) i da obezbedi tehničke uslove za prihvatanje drugog ešelona (tehnički deo); drugi ešelon se spušta sletanjem letelica, i sačinjava ga tehnika VDJ; angažovanjem drugog ešelona, načelno, treba da se ovlada širom desantnom osnovicom za prihvatanje trećeg ešelona, koji sačinjavaju združene jedinice KoV.

Planiranje i izvođenje vazdušnodesantnih operacija danas dosta olakšava primena savremene računarske tehnike, uz čiju se pomoć znatno skraćuje proces planiranja a organizacija desantnih dejstava postaje bezbednija. I pored toga, u odeljku o stratezijskim vazdušnim desantima, autori upozoravaju na to da vazdušnodesantne operacije imaju »neobično komplikovan karakter« i da zahtevaju »ogromne organizacijske napore«.

U široj analizi osobenosti vazdušnodesantnih dejstava ističe se i to da ih karakterišu: veliko naprezanje ljudstva, kratkotrajnost i neizbežan rizik. U posebnom odeljku obrađene su psihofizičke, moralne, vojnostručne i druge borbene sposobnosti i profili pripadnika VDJ. Nedovoljna taktička pokretljivost i vatrena moć ostaju još uvek objektivni nedostaci VDJ, dok su pozitivne osobine: operativna pokretljivost, iznenađenje i veliki moralni efekat na snage protivnika. To omogućava, smatraju autori, da se brzo ovlada velikim prostranstvima i da se već na početku rata »eliminišu male države ili delovi njihove teritorije«.

Privlači pažnju stav da se vazdušnodesantna dejstva mogu primeniti na pravcima koji u okviru opšte zamisli i ideje manevra ne moraju biti pravac glavnog udara. Pri tome autori ističu da su zastareli pogledi prema kojima je osnovni zadatak desantnih jedinica da zauzmu određeni objekat i da potom pređu u odbranu; VDJ ne mogu čekati neprijatelja, one ga moraju tražiti i uništiti, odnosno što više vezati za sebe.

Vredno je pažnje gledište da su VDJ osetljivije na protivdejstva u konvencionalnom, nego u nuklearnom ratu. To se objašnjava time što se nuklearnim udarima lakše i efikasnije na desantnoj prostoriji mogu neutralisati snage branioca. S druge strane braniocu je, ukoliko i raspolaže nuklearnim sredstvima, ograničena njihova upotreba (sopstvena teritorija, izmešan borbeni poredak).

Prilikom obezbeđenja vazdušnodesantnih dejstava, za najveću opasnost se uzima protivdejstvo lovačke avijacije branioca, i to u fazi prevoženja desantnih snaga, kao i protivdejstvo tenkovskih snaga nakon spuštanja desanta. To ima odlučujući uticaj prilikom

izbora rejona za spuštanje desanta. I jedinice teritorijalne odbrane branioca, zbog razvijenosti i masovnosti, često će se suprotstavljati VDJ ali, kako smatraju autori, te snage karakteriše slaba obučenost i male manevarske mogućnosti; one su jake u odbrani, ali slabe u napadu.

Čitalac će naići i na neka gledišta i razmatranja koja neće smatrati validnim, ali će ga ona podstaći na razmišljanje, tim pre što je od izdavanja poljskog originala protekao izvestan vremenski period u kojem su se neka predviđanja autora potvrdila ili opovrgla.

Da li su uloga i mogućnosti VDJ zaista takvi kakve ih predstavljaju autori? — to je pitanje koje se verovatno nameće čitaocu. Uvažavajući opšte prihvaćenu tezu o sve široj i značajnijoj ulozi VDJ i vazdušne pokretljivosti uopšte, za šta i delo poljskih autora daje ubedljivu argumentaciju — ipak se stiče utisak da su Jankjevič i Stasjak, naročito u nekim globalnim razmatranjima, previše bili poneti svojom futurističkom vizijom koja ih je udaljila od realnih mogućnosti.

Prerastanje VDJ od roda u vid oružanih snaga moglo bi se prihvatiti kao tendencija, ali ne i kao dostignuto stanje izraženo gledištem da su VDJ »prerasle u snažne jedinice snabdevene teškim naoružanjem, tenkovima, raketnim projektilima, brojnom avijacijom i transportnim helikopterima.« (str. 9).

Uloga VDJ u savremenom ratu, se izjednačava sa ulogom raketnih i oklopnih snaga — »Raketne jedinice zajedno sa združenim vazdušnodesantnim i tenkovskim jedinicama presudno će uticati na način vođenja borbenih dejstava u budućem ratu.« (str. 134). Dalje, u pogledu operativnih mogućnosti, autori bez ikakve rezerve smatraju da »VDJ koje imaju na raspolaganju usavršena sredstva vazdušnog transporta velike nosivosti, velike brzine i interkontinentalnog dometa, mogu uspešno biti korišćene za iznenadne napade bilo kojih razmera i na bilo koje mesto.« (str. 134).

Međutim, još uvek relativno niska kvantitativna zastupljenost VDJ u strukturi oružanih snaga (broj VDJ prema ukupnom broju divizije-brigada), te zavisnost izvođenja vazdušnodesantnih dejstava (posebno operativno-strategijskih razmera) od mnogih složenih tehničkih, taktičkih i drugih uslova — objektivno dovode u pitanje stavove autora o savremenoj ulozi i mogućnostima VDJ.

Kada je reč o stavovima američkog vojnog teoretičara, generala Gavina, koje autori citiraju (str. 136), treba imati u vidu da oni potiču iz perioda kada su SAD bile monopolna nuklearna sila

i kada je avijacija bila nosilac operativno-strategijskih »N« udara, a raketne jedinice operativno-strategijske namene su tada bile u početnoj fazi razvoja (1946—1950.). Prema tome, kad se razmatraju uslovi upotrebe VDJ u nuklearnom ratu, moraju se uzimati u obzir ne samo pozitivni već i negativni uticaji prilikom izvođenja vazdušnodesantnih operacija. Pristup autora u tom pogledu je jedinstven. Naime, ne govori se ništa o negativnim faktorima nuklearnog rata i njihovom uticaju na VDJ. Međutim, izvesno je da će VDJ kao strategijska rezerva i kapaciteti transportne avijacije potrebni za njihovo prevoženje, biti na listi prioriternih ciljeva prvih nuklearnih udara. Ako se tome doda upotreba nuklearnih projektila PVO zemlja-vazduh na desantne snage u letu, negativni efekti se do te mere multipliciraju da se može postaviti obrnuta hipoteza — da bi u raketno-nuklearnom ratu upotreba operativno-strategijskih desantata bila više ograničena nego u konvencionalnom ratu.

Konačno, ne ostvaruju se ni predviđanja autora u pogledu dostignuća u razvoju vazduhoplovne i kosmičke transportne tehnike; transportni kosmički brodovi i veliki transportni avioni sa vertikalnim poletanjem i sletanjem (nosivosti 1.000—2.000 ljudi i brzine 3.000—5.000 km/čas sa neograničenim radijusom) — još uvek su daleko od realnog predviđanja.

Desantna dejstva iz kosmosa upotrebom raketoplana i druge kosmičke tehnike za vođenje strategijskih desantnih operacija i dalje se mogu smatrati naučnom fantastikom. Mogla bi se čak postaviti hipoteza da će u dalekoj budućnosti, kada to bude realno izvodljivo, kosmička desantna tehnika pre biti upotrebljena za desantne operacije u kosmosu nego za desantna dejstva iz kosmosa.

Helikopterskim desantnim dejstvima Jankjevič i Stasjak su posvetili odgovarajuću pažnju. Odeljak *Taktički helikopterski desanti*, kao što se ističe i u predgovoru, spada među najbolje stranice knjige. Međutim, celokupni sadržaj dela može čitaoca da uputi na zaključak da autori u razmatranjima helikopterskih desantata i helikoptera kao desantnog sredstva, nisu uvek bili dovoljno precizni, što je imalo za posledicu da se u nekim poređenjima metoda desantiranja izvedu i netačni zaključci, »na štetu« helikopterskog desanta. Tako se navodi (str. 57—58) da samo prilikom padobranskog desanta nije potrebno prethodno zauzimanje i pripremanje terena desantiranja, kao i da se padobranski desant može spuštati na terene na koje se ne može spustiti helikopterski desant (navodi se kao primer blatnjav teren).

Međutim, odnos padobranskog i helikopterskog desanta, prema navedenim elementima, bitno je drugačiji, gotovo suprotan. Prvo, za helikopterski desant takođe nije neophodno prethodno posjedanje i priprema terena (podrazumeva se da se izbor mesta za spuštanje vrši prema određenim taktičko-tehničkim uslovima). Drugo, u odnosu na padobranski, helikopterski desant je manje zavisao od navođenja sa zemlje i ima manje zahteva u pogledu navigacijskog obezbeđenja u rejonu desanta. Treće, ako je teren nepodesan, može se primeniti iskrcavanje iz helikoptera u »lebdenju«, a na planinskom, ispresecanom i stenovitom zemljištu, mogu biti podesniji uslovi za helikopterski nego za padobranski desant.

Prilikom upoređivanja osobina helikoptera i transportnog aviona, navodi se da je helikopter u pogledu brzine inferioran. To je tačno, ali samo taj parametar nije dovoljna osnova za opšti zaključak autora da je zbog toga helikopterski desant lakše uništiti u vazduhu nego padobranski desant u transportnim avionima. Osetljivost desanta na protivdejstvo zavisi i od drugih faktora, od kojih su neki povoljniji za helikoptere (dimenzije letelice, visina leta, borbeni poredak, mogućnost otkrivanja i navođenja na desant protivničke lovačke avijacije i raketa zemlja-vazduh).

Nedovoljno prikazivanje operativnih mogućnosti helikopterskog desanta ogleda se i u definisanju kombinovanog desanta. Taj oblik desantiranja se objašnjava kao kombinacija obaveznog padobranskog desanta na jednoj i helikopterskog desanta na drugoj strani. Neophodnost padobranskog desanta proizilazi iz toga što je njegov zadatak zauzimanje i držanje terena na koji sleću avioni (helikopteri). Međutim, taktičko-tehničke performanse helikoptera početkom 70-tih godina (kada je delo objavljeno), a još više danas, omogućavaju izvršenje kombinovanog desanta sa helikopterskim ešelonom u prvom, jurišnom talasu (ispred ili istovremeno sa padobranskim desantom).

S tim u vezi je i moguća dubina helikopterskih desantnih dejstava. Autori helikopterski desant ograničavaju isključivo na taktička desantna dejstva. Međutim, taktičko-tehničke karakteristike helikoptera izložene u samoj knjizi upućuju na zaključak da se helikopterski desanti mogu primeniti i za desantna dejstva operativnog značaja. Navodi se primer da je »Sovjetski Savez od kraja pedesetih godina sposoban da prebaci transportnim helikopterima veće jedinice sa teškim naoružanjem, na daljinu od nekoliko stotina kilometara i da ih neposredno uključi u borbu u dubokoj pozadini neprijatelja.« (str. 384).

152 »Vazdušnodesantne jedinice« kao obiman studijsko-teorijski rad sadrže veliki broj numeričkih podataka, i to je jedna od nesumnjivih vrednosti dela. Međutim, deo tih podataka, ukoliko se odnose na taktičko-operativne kriterije, predstavljaju samo konačno izvedene pokazatelje bez dokaznih polaznih elemenata, koji bi omogućili čitaocu da rasuđuje o njihovoj pouzdanosti. Osim toga, neka obrazloženja numeričkih veličina taktičko-operativnih kriterija sadrže elemente koji dovode čitaoca u dilemu u pogledu upotrebne vrednosti takvih kriterija. Jedan od takvih primera je načelna dubina polaznih rejonu (str. 55—56). Uz napomenu da se radi o američkim gledištima, autori navode da polazni rejon vazdušnodesantne divizije treba da se nalazi 200—250 km od linije fronta; međutim, u razmatranju nekih uticajnih faktora koji opredeljuju dubinu polaznih rejonu, ističe se potreba da se desant što kraće zadržava u vazduhu.

Navedena dubina polaznih rejonu nalazi se u zoni najintenzivnijeg taktičko-operativnog izviđanja, što znatno otežava operativno maskiranje koje u vazdušnodesantnim dejstvima ima veliki značaj. Pored toga, polazni rejonu na toj dubini izloženi su masovnom dejstvu avijacije i raketa. Zbog toga se postavlja pitanje objektivne zasnovanosti, kako navedenog kriterija, tako i zahteva da se desant izvede za što kraće vreme, odnosno da je baš to prioritetno u svim situacijama; jer to će, pre svega, zavisiti od lokalne i opšte prevlasti u vazduhu i od opšteg stepena ugroženosti vazdušnodesantnih snaga u vazduhu i na zemlji.

Pažljivijem čitaocu će verovatno skrenuti pažnju klasifikacija zadataka u odeljku *Ciljevi i metode dejstva vazdušnih desanata*. Naime, pozivajući se na rešenja u vojnoj teoriji zapadnih zemalja, autori su prihvatili podelu zadataka VDJ na dve osnovne grupe: (1) zauzimanje rejonu, objekata; (2) obezbeđenje prevlasti na određenom pravcu. Prema našem mišljenju, pri takvoj klasifikaciji pojavljuju se dva protivurečna momenta: prvo, sva vazdušnodesantna dejstva koja se izvode sa neposrednim ciljem zauzimanja određenih rejonu-objekata, samim tim imaju za cilj i sticanje prevlasti; drugo, zauzimanje, recimo aerodroma, kao jedan od zadataka druge, predstavlja ujedno i tipičan zadatak iz prve grupe zadataka — *zauzimanje rejonu, objekta*. Zbog toga se takva klasifikacija zadataka u vazdušnodesantnim dejstvima u metodološkom smislu ne bi mogla usvojiti kao jasno definisana.

Kao što je već rečeno, navedene primedbe ne umanjuju osnovne kvalitete knjige »Vazdušnodesantne jedinice«. Na osnovu izu-

čuvanja oko stotinu radova iz svetske vojne literature i ugrađujući sopstvena razmišljanja, analize i sudove — Jankjevič i Stasjak su uspeli da ostvare svestranu i skladnu kompoziciju analitičko-studijskog razmatranja i teorijskog uopštavanja uloge, upotrebe i razvoja VD i vazdušnodesantna dejstava. Stoga je njihovo delo zanimljivo i korisno, kako za neposredne poslenike teorije i prakse vojnog dela uopšte, tako i za širi krug čitalaca zainteresovanih za nova saznanja iz domena »treće dimenzije« rata.

Naš izdavač je dobro uradio što je preveo i štampao ovo delo, makar i sa zakašnjenjem, No, verovatno u nastojanju da se knjiga što pre objavi, promakle su i neke greške nastale u prevođenju i štampanju, koje otežavaju čitaocu da prati inače jasno i jednostavno kazivanje autora.²

Dragoslav JANKOVIĆ

² Čitalac se tako sreće sa izrazom »centralizacija, centralizovanje«, umesto-grupisanje (str. 46); »tenkovski top«, umesto samohodni top (str. 65); »poljana«, umesto — letelište, teren; bataljon je »grupacija« (str. 54).

Dovode u nedoumicu oni delovi u kojima je čitaocu teško, pa i nemoguće da shvati logički smisao. »Dobra vidljivost i niski plafon preleta mnogo su opasniji za transportnu avijaciju od vatre mitraljeza i pa topova malog kalibra.« (str. 22); Neprijatelj u prvom redu usmeravanog dejstva protiv desanata jedinica teritorijalne odbrane.« (str. 24) »...avijacija je tenkove štitila od napada avio-formacija i istovremeno vršila funkciju protivvazdušne odbrane, uništavajući otporne tačke i utvrđenja rejona koncentracije i neprijateljske tenkove« (str. 133).

Sličnih primera ima još (str. 33 i dr.). Sudeći i prema (ne) postojećim naznačenjima u bibliografskim podacima na omotu, prevod knjige je obavljen bez odgovarajuće stručne redakcije. (D. J.)